21/08/2023

Γιώργος Κόρδης: Η μνήμη, η λειτουργία, η αφαίρεση

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Άμα μπεις με ανοιχτά μάτια μέσα σε μια ορθόδοξη εκκλησία κι αρχίσεις να βλέπεις τις τοιχογραφίες με τους αγίους μπορεί και να δεις πράγματα σπουδαία. Άμα θέλεις όμως να δεις. Γιατί αλλοιώς δε βλέπεις πράγμα.

Όλοι οι άγιοι στην κάτω σειρά που είναι κοντά στους θεατές έχουν το ίδιο ύψος και το ίδιο σουλούπι. Ελάχιστα διαφέρουν μεταξύ τους. Μονάχα κάποια από τα αχώριστα υποστατικά ιδιώματα τους διαφέρουν για να αναγνωρίζεται η ιδιαίτερότητά τους.

Πολλοί σημερινοί άνθρωποι με νατουραλισιτκή παιδεία εκπλήσσονται δυσάρεστα και σχολιάζουν καταδικάζοντας την **βυζαντινή ζωγραφική** κι όχι μόνον, για άγνοια ζωγραφικών κανόνων και περιφρόνηση του ανθρώπινου προσώπου. Κι αυτό γιατί είναι μαθημένοι σε μια **ζωγραφική** που καταγράφει όσο πιο πιστά μπορεί την φαινομενική πραγματικότητα με όλα τα χαρακτηριστικά της, δημιουργώντας μιαν αναπαράσταση του εικονιζομένου, ένα πορτραίτο.

Τρεις στρατιωτικοί άγιοι. Μονή Χελανδαρίου, Άγιον Όρος. Αρχές 14ου αι. Εξαίσιο δείγμα λειτουργικής γραφής τριών αγίων που στήνονται σε χιαστί άξονες ερρύθμως ως προς εαυτούς (εσωτερικός ρυθμός) και ως προς τους θεατές (εξωτερικός ρυθμός).

Η **βυζαντινή ζωγραφική,** όπως και ο κόσμος με εκκλησιαστική (με την στενή και την πλατιά έννοια) συνείδηση δημιουργεί αλλοιώς. Πρωτεύον στην εκκλησιαστική ζωή είναι η μνήμη. Όλα είναι μια μνήμη και μια «ανάμνηση». Ακόμη και το **θεμέλιο της Εκκλησίας**, το **μυστήριο της Ευχαριστίας** γίνεται εις την *«Εκείνου ανάμνησιν».* Μονάχα που αυτή η ανάμνηση, η μνήμη αυτή δεν μένει ιστορικό γεγονός που συνέβη και τέλειωσε. Αυτό είναι το ζήτημα με τις μνήμες. Να βρει κανείς τρόπο να τις φέρνει ολοένα στο παρόν και να τις κάνει λειτουργία που θρέφουν τη ζωή και την αυξάνουν.

Η **βυζαντινή ζωγραφική** εκφράζοντας ακριβώς την εκκλησιαστική συνείδηση βρήκε τρόπους να κάνει τη μνήμη λειτουργία. Αρχικά καθαίροντας τις μνήμες, τα

ιστορικά δηλαδή δεδομένα, είτε αυτά είναι γεγονότα είτε πρόσωπα, από όλα τα στοιχεία που είναι περιττά και άχρηστα. Κρατά μονάχα όσα έχουν λειτουργία για τους ανθρώπους για να προκόψουν ως άνθρωποι, να πλατύνουν, να αγαπήσουν όλους του άλλους, να φτιάξουν κοινωνία ενότητας στη γη και στον ουρανό.

Έτσι αδιαφορεί για το ύψος, το βάρος, το **σκαρί των αγίων**. Κρατά μονάχα λίγα χαρακτηριστικά για να αναγνωρίζεται το πρόσωπό τους και ο τρόπος που έζησαν και αγίασαν. Έτσι κάνει τη μνήμη λειτουργία της ζωής και δεν φτιάχνει πορτραίτα που στοχεύουν να δείξουν πως ήταν κάποιος όταν ζούσε σε μια συγκεκριμένη στιγμή της ζωής του.

Μια εικόνα είναι ένα πορτραίτο ενός ανθρώπου που ζει σε λειτουργία μέσα σε μια εκκλησιαστική κοινότητα, είναι η καταγραφή μιας σχέσης μάλλον παρά ένα αντικείμενο σε κάποιους θεατές.

Μια εικόνα είναι μια παρουσία.

Και για να γίνει αυτό οι **ζωγράφοι** μαθαίνουν να λειαίνουν τα σχήματα, τα κάνουν απλά και δεκτικά σχέσης, χωρίς ιδιότροπες και άχρηστες εξοχές που έχουν όλα τα σχήματα μέσα στην «φύση» ώστε να μπορέσουν να θηλυκώσουν μεταξύ τους και να φτάσουν στην ποθούμενη ενότητα και λειτουργία.

Η μνήμη για να είναι χρήσιμη πρέπει να γίνει λειτουργία αλλοιώς γίνεται απόχη που ζωγρεί και αιχμαλωτίζει μέσα στις άχρηστες λεπτομέρειες της.

Πηγή: pemptousia.gr/Επιμέλεια Στέλιος Κούκος